Ч. 22 (12.388). Львів, четвер 30. січня 1930. Pouztowa opłata zaplacona ryczaltem. Рік LI.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов.
Конто почт. щадн. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло", Львів.
Головний Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем.
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячно 5·00 зол.
Чвертьрічно 15·00 „
Піврічно 27·50 „
Річно 55·00 „
ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 долар, Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зол., Німеччині 7·50 зол., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зол., Австрії 7·50 зол.— Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41.
„ Друкарні: 29-26.
В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 25 сот.

Застрашаючі цифри.

Львів, 29. січня 1930.

На днях львівські щоденники, в тому числі й наш орган, принесли статистику смертности в місті Львові за грудень 1929 року, з якої виходить, що в тому місяці померло в нашому місті 129 римо-католиків, 40 греко-католиків і 77 жидів. Подібне процентове відношення смертности між тими трьома віроісповіданнями у Львові маємо кожного місяця.

Хто переглядає уважніше щомісячні статистичні цифри, які реєструють число уродин, шлюбів і смертних випадків у Львові під віроісповідним оглядом, який в наших умовах є ще найпевнішою відбиткою відносин національних, той не міг не запримітити, що українське (себто: греко-кат.) населення нашої столиці виказує застрашаючо високий відсоток смертности, непомірно вищий, як обі інші національности Львова. Бо коли порівняти з собою щомісячні викази уродин, заключених шлюбів і випадків смерти у Львові, то майже кожного місяця повторюється такий образ: греко-кат. дітей родиться в середньому одна сема, греко-кат. шлюбів є в середньому одна восьма, а на померших греко-католицького обряду припадає одна шеста, а часами навіть одна пятя загалу померших у Львові. З отсих цифр виходить, що наше населення в столиці краю таки під одним оглядом випередило поляків і жидів, а саме під оглядом смертности.

Цифри ці (а подібні до них і дотичні цифри уродин, шлюбів та смертности в Станиславові, як це ми мали нагоду ствердити на шотижневих виказах того міста, поміщуваних в „Курєрі Станіславовскім" і „Земі Станіславовскій") незвичайно сумні і дають багато до думання. Яка причина цього явища, де корінь того національно-суспільного лиха?

Застрашаючо високий відсоток смертности між нашим населенням у Львові (й інших більших містах) з одного боку і непропорціонально низький проц. тих пар, що вступають у подружий стан, вказує передовсім на важкі економічні умовини, в яких коротає своє злиденне життя величезна більшість українського населення по містах, а передовсім у столиці краю. Це зрозуміле, коли зважити, що більшість українського елементу у Львові творять тисячі слуг, денних зарібників, сторожів і їм подібних бідаків. А всі вони, як відомо, живуть у нужденних економічних умовинах, серед постійних злиднів, голоду й холоду. Адже переважаюча, львина часть нашого населення у Львові не живе, а животіє по ріжних норах і казаматах, куди не має доступу ні свіже повітря, ні промінь сонця. Скандальні відносини у Львові і в інших наших містах з гігієнічного погляду не мають узагалі багато собі рівних у світі. Все те впливає, ясна річ, немало на зріст смертности по наших містах, найпаче ж серед нашого населення у Львові.

Важка, гнітуча матеріяльна скрута, яку терпить і загал нашого інтелігентного пролетаріяту, доповнює тільки загальний образ нужди у Львові. Ця матеріяльна скрута, недостача помешкань і взагалі сумно-злиденне животіння великої більшости української інтелігенції у Львові причиняються головно до того, що у нас чимраз менше і чимраз ріде люди побираються, що у нас родиться чимраз менше дітей. Зате відсотком смертности ми можем навіть — „імпонувати".

При цій нагоді варто звернути увагу на ще одну справу, а саме на зріст подруж греко-католиків з римо-католичками. Маємо під рукою виказ катол. подруж у Львові в місяцях квітні-травні м. р., з якого виходить, що в тому часі оженилося 27 греко-католиків, а з того аж 11, отже близько половина, вибрало собі за жінки дівчата римо-католицького обряду. Зате з 217 римо-католиків, що оженилися в тому самому часі, тільки 8 взяло собі за жінки дівчата греко-кат. обряду. Чим є т. зв. мішані подружа і як відбивається у нас їх зріст (як показується, викликаний самими греко-католиками, що видимо ґравітують до латинничок), не треба, здається, ширше пояснювати.

Справи, яких ми сьогодня торкнулися, незвичайно важні і складні. Аби їх висвітлити як слід, аби найти хочби палятивний лік на вимирання нашого елементу у Львові і на зменшення мішаних подруж, треба би поробити основні студії про життя-буття українців у Львові (а також по інших містах), треба би перевести точну евіденцію, щоб дістати певні статистичні дані про зріст (чи убуток) львівського населення по окремим віроісповіданням принайменше за останніх 100 літ. Доки того нема, доки не маємо перегляду потрібних цифр, так довго важко сказати щось певного в цій справі й подати лік на це грізне національне й суспільне лихо.

На всякий випадок треба нам зацікавитися більше застрашаючими цифрами нашої смертности і зростом мішаних подруж у Львові, бо це перша передумова до того, щоб зачати успішну боротьбу з лихом. Варто теж зацікавитися тим, де подіваються діти наших служниць, хто і як їх виховує і що з них потім виростає. А вкінці мусимо заінтересуватися й тим, чому у львові (та чи тільки у Львові?) зменшився так сильно відсоток охочих до женячки українців(ок)? Словом, нам слід звернути бачнішу увагу на життя-буття українського елементу, особливож українського пролетаріяту, в столиці краю.

Це велика і вдячна праця, до якої повинні забратися передовсім наші політичні круги, а їм подасть певно помічну руку українське духовенство, жіноцтво і студентство. Від тої праці залежить у значній мірі поправа відносин і зріст нашого елементу у Львові.

Виборчий відгук.

Уневажнена українська ліста з округи Ярослав-Ряшів перед Найвищим Судом.

(Від нашого кореспондента.)

Варшава, 27. січня 1930.

В понеділок 27. січня 1930 р. відбулася перед Найвищим Судом розправа в справі виборчого протесту о. Осипа Лішинського, о. Матія Хомавя і Льва Посацького, кандидатів на послів лісти ч. 18 у виборчій окрузі ч. 47 (Ряшів-Ярослав). Протест оснований був на тому, що всупереч приписам виборчої ординації окружна виборча комісія у Ряшеві згадану лісту уневажнила.

Дійсний стан справи представляється ось як:

Лісту бльоку національних меншостей у Польщі на округу ч. 47 внесено в дні 1. лютого 1928 р. Ліста ця була в цей спосіб зладжена, що 2 аркуші паперу зліплено паском паперу так, що оба ті аркуші від хвилі їх зліплення творили один аркуш подвійної величини, котрого єдність і цілість була понад усякий сумнів очевидна. На першому аркуші було 46 підписів виборців, на другому 35, отже разом понад 50, так, що виповнено вповні вимогу 45 ст. виборчої ординації до сойму. Голова комісії після переглянення лісти заявив, що не знаходить ніяких зовнішніх браків, застерігає собі лише провірення, чи підписані на лісті виборці є поміщені дійсно у дотичних списках виборців, додаючи, що в разі евентуальних браків повідомить про це власника лісти найдалі до 3-х днів.

До 3-х днів ніяких недокладностей чи браків не найдено. Щойно дня 8. лютого 1928 р. доручено Львові Посацькому, як повновласникові лісти, рішення окружної виборчої комісії у Ряшеві з дня 7. лютого 1928 р., якою комісія зажадала від повновласника предложення додаткової декларації виборців, підписаних на другому, доліпленому аркуші, того змісту, що в часі, коли вони клали свої підписи, той аркуш був уже зліплений з першим аркушем, так, що вони поклали свої підписи у свідомости, що підписують лісту кандидатів бльоку національних меншостей у Польщі з кандидатами на першому аркуші названими.

Згідно з цією вимогою виборчої комісії повновласник лісти предложив відповідну декларацію 11. лютого, так, що не було ніяких перепон, аби приняти лісту за важну. Не вважаючи на те, в дні 13. лютого 1928 р. окружна комісія рішила відкинути лісту бльоку національних меншостей з тої причини, що підписи 35 виборців на другім аркуші були без декларації; на думку комісії, ліста була від початку неважна, а тої неважности не могла усунути додаткова декларація з дня 11. лютого 1928 р.

З уваги на те, що нема ніякого правного засобу підчас виборів проти уневажнення лісти, а лише після переведення виборів можна проти уневажнення лісти протестувати, не можна при виборах віддавати важні голоси на лісту уневажнену: ліста й голоси пропадають. Очевидно, зголошено до Найвищого Суду протест.

Сьогодня, 27. січня 1930 р., справа найшлася перед Найвищим Судом. Заступав протест пос. д-р І. Блажкевич. У своїй промові він доказував, що ліста від початку відповідала всім вимогам виборчої ординації, бо ніхто безсторонній не може мати сумніву, що всі підписи виборців як на першому, так і на другому доліпленому аркуші становлять єдність, і що всі вони відносяться до того самого зголошення кандидатів. Якщо були які сумніви в комісії, то належало найдалі до 3-х днів, отже до дня 4. лютого зажадати від повновласника лісти усунення браків, а якщо це до 3-х днів не сталося, то ліста стала тимсамим важною. Окружна виборча комісія зажадала такої додаткової декларації щойно дня 7. лютого, себто після 6 днів. Хоча домагання це, по думці постанови виборчої ординації, було опізнене, все таки повновласник лісти предложив додаткову декларацію точнісінько такого самого змісту, як цього комісія вимагала. Тому комісія не мала вже права уневажнювати лісти, бо вона відповідала як вимогам ординації, так і на письмі представленим вимогам комісії. По думці виборчої ординації всякі формальні хиби при зголошенні лісти дадуться усунути, а якщо такі хиби усунені, то комісія мусить приняти лісту за важну.

Признання лісти за важну було би спричинило інший вислід виборів. Бо не вважаючи на уневажнення лісти, впало на неї неважних голосів по офіціяльній статистиці 12.785 голосів, а при виборах до сенату впало на лісту ч. 18 в повітах, що творять виборчу округу ч. 47., голосів 7.868. Зокрема з самого повіту Ярослав впало на уневажнену лісту при соймових виборах 12.896 голосів, а при виборах до сенату впало на цю лісту важних голосів 6.651. Жадна інша ліста навіть у приближенні в ярославському повіті такої скількости голосів не одержала.

Посол д-р І. Блажкевич підніс у своїй промові, що у звіті адміністраційної комісії в соймі про виборчі зловживання наведено факт уневажнення лісти ч. 18. у виборчій окрузі ч. 47, як яркe виборче надужиття, називаючи уневажнення лісти переведенням дивної операції на лісті. З уваги на те, посол д-р Блажкевич вніс на уневажнення виборів до сойму в цілій виборчій окрузі ч. 47.

Слід зазначити, що як у рефераті судді Баньковського, так і в промові прокуратора, який промовляв — очевидно — за відкиненням протесту признано таки якнайвиразніше, що повновласник лісти вповні пристосувався до вимог окружної комісії у Ряшеві. Але не вважаючи на всі ці обставини, після годинної наради Найвищий Суд видав присуд, яким протесту не уважано, з тої причини, що „ліста від початку була не-

важною". На арґументи, що хиби додатково в'дповідно до вимог комісії усунено, відповіди не було.

Піддавати в сумнів правильности і справедливости судових присудів не вільно...

І. К—н.

Невдалі збори.

Про віче товариства „Згода" у Кракові.

Польська преса за „Східною Агенцією" подає, що дня 26. ц. м. відбулося в салі „Малопольського Рільничого Товариства" в Кракові перше віче „польсько-руського т-ва „Згода", яке, як відомо, поставило собі дуже нелегку до осягнення мету: помирити поляків з українцями. Вічем проводив проф. Сарна, а реферат про польсько-українські відносини виголосив якийсь собі Серотвинський. „Східна Агенція" подає, що кількох українських студентів намагалось нарушити спокій і розбити віче, але президія утихомирила цих демонстрантів.

Наша редакція дістала про це віче окремий допис із Кракова, а з допису видно, що віче „Згоди" виглядало досить ґротесково: кілька днів перед вічем на мурах м. Кракова появились афіші, а мешканцям Кракова роздавано ще й окремі запрошення, видані секретаріятом цього товариства. Хоч на запрошенні сказано, що віче скликано на бажання мешканців Кракова, то цих краковяків прийшло на віче заледви кілька осіб, а натомісць салю заповнили головно українські студенти, цікаві бачити віче такого сензаційного товариства, яке хоче вирішити споконвічний польсько-український спір.

При виборі президії українці предложили свою лісту, але її очевидно відкинено і до президії вибрано доцента д-ра Сарна як голову, Брошнера, як заступника і Серотвинського, як секретаря. Серотвинський виголосив реферат про „русько-польські відносини колись і тепер", у якому проводив думку, що сам Бог і Мати Божа присудили полякам та українцям жити на одній землі і що боротьбу між українцями та поляками викликали штучно ріжні князі, гетьмани і шляхта, а не народ, бо народ український сердечно любить поляків, а поляки дуже люблять українців. Конституція 3. травня усунула всі кривди українського народу, а тільки Австрія та Німеччина у власнім інтересі цькували українців проти поляків та обіцювали віддати Україні всі польські „креси" аж по Варшаву. В 1918 і 1919 р. українські селяни не хотіли воювати з Польщею і їх гнали до бою німці та гайдамаки, які є рідними братами більшовиків, а тепер всі українці прагнуть згоди, тільки мала горстка збаламучених еміґрантів у ЧСР перешкаджає „Згоді" остаточно і на віки помирити два народи. Референт ужив дуже сильних арґументів про можливість польсько-українського єднання, доказував, що напр. українські хлопці часто люблять польські молодиці і навіть женяться з ними та говорять по польськи, а польські вояки часто залицюються до українських служниць; взагалі арґументи були дуже наукові і переконуючі.

Другий реферат виголосив якийсь Попель, який балакав м. ін. і про „Діло" та його становище до Польщі і СРСР. Говорив він про те, що польсько-українська згода є конечна і можлива, якби в цьому ділі не перешкаджала українська преса й аґітатори та якби українці були трошки більше уступчиві, як досі.

В дискусії забирали голос українці: Осип Павлівський, Волод. Гуцал, Гриць Боднарук, Марія Ясеницька і Маріян Пасічницький. Студ. Пасічницький почав говорити, що Польща перемогла українців у збройній боротьбі силою і тепер простягає руку до побідженого, а згода можлива тільки між двома вільними й рівними в правах народами. Тоді президія відобрала студ. Пасічницькому голос, а після цього на салі вчинився крик і гамір, який трохи попсував отсю цікаву імпрезу. Коли ж президія перервала дискусії і просила учасників віча вписуватись у члени „Згоди", студ. Пасічницький спитав, поскільки місячно платить „Згода" своїм членам за членство? Цей запит збудив веселий настрій та сміх в цілій салі. Скінчилося на тому, що до „Згоди" не вписався ніхто, а учасники віча вийшли зі салі, співаючи: „Ще не вмерла Україна".

Складайте жертви на оселю українських робітників пера в Ямнім!

Морська конференція в Льондоні.

З Льондону повідомляють, що на засіданні морської конференції дня 25. І. Франція поставила деякі ультимативні домагання, які йдуть у розріз із плянами Анґлії та Америки. Ціль цих домагань невідома, вона обдумана за кулісами, але преса говорить, що Франція має на меті не допустити до порозуміння між великими державами і приспішити темпо нарад, аби Анґлія та Америка не встигли порозумітись у принціяльних справах і щоби не ізолювати себе на цій конференції.

Французькі представники виконали атаку на проекти Мекдональда, який, борючись за успіх конференції, бореться рівночасно за долю свого кабінету.

Французька преса піддержує позиції Франції на конференції й атакує Мекдональда, який на її думку кермується чисто анґлійськими імперіялістичними мотивами, а не ідеєю замирення Европи.

Німецький міністр Ґренер заявив представникам американської преси, що Німеччина так обмежила свою морську фльоту, що вона може тільки бажати, аби европейські держави після льондонської конференції роззброїли свою фльоту таксамо, як Німеччина.

Обвинувачення директора „Аґенц'-ї Всходн-ьої".

Судця для справ надзвичайної ваги Люксембурґ, який веде слідство в оправі телефонічних підслухувань в Варшаві, переслухав директора Аґенції Всходньої Щепаніка. В його аґенції працював арештований Зайнфельд і там друкував свої тайні бюлетени. Судця Люксембурґ після переслухання постановив був арештувати др. Щепаніка, а потім зголився полишити його на волі за кавцією 5.000 зол. Щепанік обвинувачений під замітом злочину з § 1. часть І. закону з 16. лютого 1928, який говорить про шпіонаж і інші проступки проти держави.

ВОЛОДИМИР ОСТРОВСЬКИЙ 20)

Сміх землі.

Глянув на годинник: перша.

Пригноблений і знеохочений ішов, як на шибеницю. Коли ввійшов у коридор, що вів до кімнати Семенюка, почув спів. Пізнав її голос.

— Одно лише чуєш від них: як не спів, то плач.

Олена зустріла його радісним вигуком:

— Побажайте мені! Справа наладнана. Йду вчителювати на село, на рідне село. Ви розумієте, що значить: рідне село? Там сила, там дух, там отой, як ви кажете: вічний сміх рідної землі!

— Прийміть мої побажання — говорив він, цілуючи її руку, — але про сміх землі вже не нагадуйте мені, бо від нього вже в голові гуде.

— А я набіраю сил.

— Бо ви справжнього сміху землі не чули, а якщо й чули, то не розуміли його. У мене від нього шкіра терпне.

— Очевидно заделікатна, — засміялася Олена.

— Ну й влучили! — відповів він. — Але скажіть, чи вам не вдалося колинебудь воскресити мертвого?

— Буде з мене, коли я бодай воскрешу з вас добрий настрій.

Дивився на неї захопленими очима, а вона, як мячем гралася блискотками сонця й звуків.

— Вже воскресили! Далебі. Йшов сюди у могильному настрою.

— Як знаєте з Святого письма, ті, що воскресають, перш за все просять їсти. Чи ви ще не голодні?

— Навіть дуже, — збрехав, — якщо ви готові, то прошу.

Давно Голянівський не їв так смашно, як у товаристві Олени.

— Кращої приправи до обіду, як ваш сміх і очі, ніколи не зустрічав.

— Ради Бога! — вигукнула сміхом. — Хоч не кажіть моїх очей усмажити!

Жартували, сміялися й не помічали, як втопав у вічности травневий день.

— А тепер, — сказав Голянівський, — єдина дорога перед нами „Стир".

Глянула на нього запитуюче.

— Бачите, пані вчителько, — яке велике значіння мають у житті такі дрібнички, як прийменники: в Стир, на Стир, до „Стиру"

— Тільки не в Стир.

— А до „Стиру".

— В такому разі на Стир.

Узяв її під руку і пішли на ріку.

І за кілька хвилин їхали моторовим човном. Їхали вверх по ріці. Краєвид, що весь час мінявся, як у калейдоскопі, швидкий рух човна, веселий гуркіт мотора, — все це зливалося в любу музику й захоплювало душу.

Позаду залишилися білі брили архітектури: церковні вежі, замок, доми. Десь далеко залишилися шум, буденний гамір, дрібна боротьба й хвилювання. Тут думки й почування мали свободу руху. Душа розгортала крила й поривалася в височінь. Голянівський пянів. Олена сиділа так близько біля нього! Іноді вдавалося йому схопити її ненамірений доторк.

— Звільніться на хвилинку, — говорив він, — від почуття часу, перенесіться за кілька століть у минувшину й уявіть собі старий Луцьк, з його духом і побутом, і оці сумнорозмріяні околиці.

Олена, піддаючись впливові його голосу, все більше скупчувалася.

— Ось весь він на горбку, як найкраща квітка Волині. Над ним бані церков сяють золотом. Гудуть дзвони. Йдуть у дивовижних вбраннях вихованці брацької школи. Замок виблискує на сонці, втопаючи в зелені. На баштах у мальовничих строях вартові. Співають рідну пісню, що лине кудись ген-ген за ліси. А в відповідь їй долітає гомін з міста, гомін рідної нашої мови. Іншої тут і не чути. Але чого це гуркотять вистріли гармат і лунають крики? Це шляхта, серед якої є й пращур Голянівських, підписала листа до короля з домаганням писати до них лише їхньою рідною українською літературною мовою. Прочитали, засміялися, аж зарігнувся замок, а служба крикнула: слава!

Мотор невпинно клекотів. Береги без тями втікали назад. Поля, наче танцювали якийсь дивний танок. Але Оленині очі нічого не бачили: заслухана в минувшину ловила гомін часу.

Голянівський малював далі:

— Проходять століття. Одні з мешканців сходять у могилу, другі виходять з землі. Луцьк міняється. Частіше чути чужу мову. Змінилося вбрання, побут, вигляд міста. Потрохи зникають українці і затихає їхня мова. Вибралися вони з осередку міста на периферії і тихо там розсілися, немов якісь пасинки чи чужинці. Рідше та рідше чути їхній голос. Уже опинилися в ролі комірників у власному домі. Нарешті їх майже не чути. Лише плентається одинокий, як жубр у пущі, нащадок того Голянівського, що підписував листа до короля, та ще кількох синів бувших міщан і гречкосіїв. А де ж поділася вся ця наша бувальщина?...

Олена глянула на Голянівського розпроміненими очима.

— Який жах! — шепнула. — Яка ганьба! І хто винен у цьому?

— Ренегати, дезертири і кривдники. А в ще більшій мірі мої попередники-шляхтичі. Їх злочини, як прокляття матері, дусять нас і не дають нам розгорнути крила. Розвяжуть нам крила й випустять нашого духа на волю ви, інші сини країни, інші дочки її, прекрасні, як польові квітки, як зірки волинського неба.

— Хто такий?!

— Ви!

Голянівський глянув на Олену, що сиділа нерухомо з приплющеними очима, й говорив далі:

— А тепер перенесіться на десятки років уперед. Обабіч Стира вже щезли старі скулені села. По полях розсілися поодинокі садиби, що ховаються в китицях зелені й квітів. Ось великі гарні „народні доми", шпихліри, збіжжя. Селекціонована расова худоба, кооперативні фабрики. Селянські сини йдуть одні з поля, другі з фабрик і весело співають нові вже, крицеві пісні. Частина синів з села перейшла до Луцька й обсадила в ньому ремесниками й торговцями. Луцьк знову сильніше й сильніше гомонить рідною мовою.

(Продовження буде.)

Перед упадком диктатури в Еспанії?

Від 6 літ в Еспанії панував Прімо де Рівера як необмежений диктатор, але в останніх часах відносини в Еспанії вказують на те, що його влада хилиться до упадку. Прімо де Рівера примушений оголосити в краю плебісцит, який би вирішив, чи диктатура є далі потрібна, або чи диктатор мусить уступити. Прімо де Рівера готовий уступити, якщо за цим заявиться більшість. Диктатор звернувся також до всіх ґенералів армії та до адміралів фльоти з окремим запитом, чи армія і фльота бажає продовження диктатури і збереже йому вірність, чи навпаки, вимагає уступлення Прімо де Рівери? Відповідь мусить бути вислана негайно. Покищо з Мадриту прийшла тільки відомість про відповідь команданта гарнізону в Сараґоссі. У цій відповіді сказано, що ґарнізон буде вірний і послушний кожній владі, яка зберігає монархістичний устрій Еспанії та цілість держави і лад у ній.

Конґрес французьких соціялістів.

З Парижа повідомляють, що на конгресі французьких соціялістів обмірковується справа участи соціялістів у теперішнім французькім уряді. Соціяліст Рамадіє заявив у промові, що справа участи в уряді — це не справа принціпу, але тактики і що через участь в уряді партія в нічому не тратить. Бонкур зазначив, що соціялісти повинні поборювати комунізм та усувати з партії тих членів, які змагають до зближення з комуністами. Таксамо промовець Поль Фор заявив, що він є й буде ворогом московських більшовицьких метод боротьби. Деякі промовці виступають різко проти участи соціялістів в уряді.

Найновіші телеграми з Парижа приносять відомість, що конгрес ухвалив дозволити соціялістичній партії взяти участь в уряді тільки тоді, якби соціялісти творили більшість і надали всій праці уряду соціялістичний напрям.

Політичний атентат у Софії.

Як повідомляють із Софії, дня 27. ц. м. невідомі змовники намагались застрілити одного з македонських провідників Шкатрова, який відогравав велику ролю як організатор македонців та провадив македонську пропаганду в Америці. Змовники стріляли до нього у хвилині, коли він виходив з одної редакції, але стріли хибили, а виконавці замаху повтікали. Шкатров, обороняючи себе, стріляв також кілька разів і тим примусив замаховців до втечі.

Про положення на Закарпатті.

(Спостереження чеха із Закарпаття.)

VI.

Коли автохтонне населення для закарпатської адміністрації лише „баґани", над якими можна робити як над бушменами чи готентотами, всякого роду експерименти, то про нещасну українську еміґрацію, що опинилася на Закарпатті в пошукуванні засобів нужденної екзистенції, нема що й казати. З москалями поводяться, наслідуючи Прагу, зовсім інакше. Як відомо, розкинені ті еміґранти-українці по всій Европі, але в жадній культурній державі — ні в Німеччині, ні в Бельгії, ні у Франції, ні навіть у Румунії й т. д. — не дозволяють собі поводитись із цими нещасними еміґрантами так, як у Чехословаччині на Закарпатті — в сатрапії п. Розсипала. В той час, як Прага до цього часу щиро йшла назустріч і щедрою рукою сипала їм свою поміч — духову й матеріяльну, —закарпатська адміністрація з відновленням старого австрійського бюрократа повела цілком протилежну політику, — політику брутального переслідування української еміґрації.

Для виправдання її вигадано, щоб залякати центральну владу, поширення ірренти. Де? куди? до кого? з ким?... Цілком правдиво й дотепно закарпатська автохтонна інтеліґенція висміває цей винахід здитинілого старого адміністратора, запевняючи, що Розсипал з Воглідалом боїться повстання на Закарпатті, відірвання Закарпатської України від ЧСР й прилучення її до... місяця на небі.

Хорій уяві адміністраторів, а ще більше уяві кримінального паскудника Свойше, ввижаються повстання, атентати, політичні змови, бомби, склади зброї і всяке інше страхіття (знов-же можна сказати: чує кіт, чие мясо зїв). Ще свіжа в памяті ужгородських обивателів історія з арештуванням сімох українців за підготовку повстання й ховання зброї. Люди жили в ріжних місцях на Закарпатті, займалися кожний своїм ділом (один торговлею, другий рахівництвом в кооп. крамниці, той учителював і т. д.) — аби лихо тихо. Раптом на декого з них почався мерзенний похід зі шпальт Свойшевої шмати. Арешти, допити, катування в арешті й навіть на вулиці при переводженні до арешту... Жадні інтервенції в начальстві і в прокуратора не помогали, хоч робив їх адвокат. Бідолашні вязні висиділи в тюрмі щось коло семи місяців і були звільнені... за недостачею провини; тогож таки дня їм наказано п. Воглідалом опустити республику. А скільки ще вислано їх за межі держави за такі, напр., „злочини": той співає в театрі „Просвіти", той бере участь у скавті, той служить в українському банку, той працює над виданням книжок просвітянських, той мав нещастя закохатися в дівчину, не знаючи, що з нею романсує детектив, а більшість — просто за те, що вони українці.

Не останню ролю в цій страшній нагінці на українців відограють місцеві москвофіли, ренеґати з Галичини й Буковини, та еміґранти з б. Росії. Всі вони великі приятелі чеської адміністрації, підхлібнюються до неї, дістають за те посади, доносять на українців, нашіптують, набріхують, де це їм на користь. Не вийшло, мабуть, жадного числа „русской" газети, щоб не було там якоїсь брехні або доносу на „Просвіту", скавт, театр, професорів-українців. „Русскій Вѣстникъ" і „Русская Земля" — це, по-за „Подк. Гласами" й „Уй Кезлені", головні постачальники матеріялу для Воглідалівських детективів. Взагалі цей зворушливий контакт московської монархістичної еміґрації з нашою „демократичною" поліцією варто булоб зафіксувати для нащадків в анналах еміґрації з б. Росії, тим більше, що кажуть, ніби і в самій Празі спостерігається аналоґічне явище: московське монархістичне чорносотенство, починаючи з „махрових" царистів і кінчаючи з монархізованими на еміґрації „русскими" соціялістами типу Керенського і комп., в обіймах і опіці нашої демократії! А коли додати до того, що на грудях чеської демократії випливають свої болі й жалі на українців — на Закарпатті — Ґаґатки, Цуркановичі й т. і. ренеґати й зрадники свого народу, а в Празі — всякі Верґуни та Панаси, то аналоґія буде цілковита.

Цілком природно, що в цім зворушливім аліянсі не останню ролю відограє московське жіноцтво, — і тут повна аналоґія Ужгороду й Праги. Багато впливових наших людей пожenених з московками, котрі через чоловіків чинять своє каїнове діло щодо „мазепінцев", „каторие хатять раздрабіть Россію". Само собою, що й „демократичний" закарпатський поліційний апарат не оминув цього впливу.

Яскравим прикладом цього може бути випадок, що викликає обурення одного з моїх знайомих українців, котрому вручено від ужгородської поліції наказ залишити межі республики. „Знаєте, — каже якось він мені, — що порадив мені один знайомий кацап-урядовець? Зверніться, каже, до Марії Григоровни й попрохайте її вплинути на поліційного комісара, др. Благу: як нам що треба в поліції, коли вона вагається це зробити, то ми завше робимо через Марію Григоровну. Річ у тім, що за нею др. Блага „ухаживаєт" (романсує з нею) і тому ні в чім їй не відмовляє. А хто-ж вона, ця особа? — питаю. Та наша, „соотечественница" — жидівка з Одеси, служить у цивільній управі".

Я тільки плечима здвигнув на це й не дав зі сорому ніякої відповіді. Але по його рішу-

До ювилею „Діла".

В. МУДРИЙ.

У 50-ліття „Діла".

(Докінчення.)

Перед війною велась у нас боротьба з польською політикою, яка в критичних випадках находила все таки деяке зрозуміння в центральному австрійському уряді, що хоч-не-хоч був нераз приневолений ставати в обороні конституційних прав, які нарушували в Галичині поляки. Тепер, коли ми найшлися в Польщі, боротьба на цьому фронті незвичайно важка, а до того в багатьох випадках просто безнадійна. Українське слово сковане такими новими пресовими розпорядками, з якими важко боротись, а які обраховані на знищення незалежної української преси.

Перед війною займали ми різко антимосковське і антицарське становище, а на сторінках преси йшла завзята і безупинна боротьба зі страшним царським режімом на Великій Україні. Тепер ведемо боротьбу з комуністичною диктатурою, як чужою та насильно накиненою українському народові, а далі боротьбу з режімом тієї диктатури. Теперішня боротьба значно більше скомплікована, бож у Радянському Союзі, твердять наші радянофіли й комуністи, є українська соціялістична держава. Там, кажуть, розвивається під проводом комуністів українська культура, там ростуть українські національні цінности. „Діло", як орган національної думки, як речник українського демократизму, політично не може погодитися з ніякою диктатурою, а тимбільше з більшовицькою. Але „Діло" не може заплющувати очей і на те, що позитивно твориться в ділянці української культури на Вел. Україні руками національних діячів навіть під більшовицьким режімом. У нашого загалу нема випробленого почуття міри, нема ясно проведеної границі між тим, що належить до здобутків української культури на Вел. Україні і тим, що чисто політичне, запліюване насильство комуністами. І тому праця „Діла в цій ділянці незвичайно важка. Академія Наук, наукові заведення на Вел. Україні — це без сумніву цінности. Але й у їх праці ми робимо ріжницю. Бож усього без розбору, разом з комуністичним балястом, не можемо акцептувати. Останніми часами комуністи повели завзяту боротьбу з усім тим, що в науці та літературі старалося репрезентувати чисто українське обличча. Вони все те намагаються зліквідувати, а на його місце вводять при допомозі своїх нових людей своє власне, переважно антиукраїнське, комуністичне, т. зв. інтернаціональне, на ділі-ж комуністично московське. Тому старих українських діячів і патріотів, репрезентантів національної школи, всюди стараються цілковито ізолювати або ліквідувати. Доказом на це тисячі арештувань в останніх часах між українськими науковими діячами, інтеліґенцією, селянством, робітництвом. Між арештованими й багато галичан. Комдиктатура, як чужа українському народові по походженні і світогляді влада, намагається від 1926 р. проводити чужими, не-українськими руками т. зв. українізацію, розуміючи її як засіб, як форму, як зовнішню поволоку, що під нею мається накинути українському народові наскрізь чужий культурний і цивілізаційний зміст. Комуністи показались майстрами пропаґанди і розпропаґовують свою національну політику як єдино спасенну всюди, а передовсім на українських землях поза межами СРСР. Все це сильно утруднює становище органу, що стоїть на сторожі чистої, нефальшованої національної ідеольоґії та свобідного розвитку нашого народу на всіх ділянках життя.

Та є ще багато інших поважних ріжниць між теперішніми та передвоєнними часами в нашому життї та політиці. Одначе, не зважаючи на все те, „Діло" остало на таких самих національних позиціях, на яких стояло перед самою великою війною. Відкинуло „Діло" тільки те односторонне австрофільство чи германофільство, яке перевантажувало його передовсім у часах великої війни.

Перед війною „Діло" присвячувало менше уваги світовим подіям. Нині світові події, як політичні так економічні, так сильно сплетені разом, так міцно зі собою повязані і так сильно впливають як не безпосередньо, то посередньо на наше життя, що й вони займають далеко більше місця на сторінках нашого органу, ніж перед війною. Але тут саме є непорозуміння між нами, редакторами, і великою частиною нашої громади. Деякі наші люди твердять, що світові події для нас нецікаві і їх нема потреби реєструвати. Алеж нині всі народи намагаються втягнути в обсяг свого заінтересування цілий світ, бо знають, що вони і їх держави є тільки коліщатками у великій машині світової політики. І коли попсується щось у світовій політичній машині, то і їх коліщe стане, попсується. Правда, інші народи мають як не безпосередній, то посередній вплив на уклад світових політичних відносин, а ми його не маємо. Та це ще не значить, що тому ми не повинні інтересуватися і слідкувати за тими подіями. Навпаки: ми мусимо це робити, щоби при сприяючих обставинах здобути вплив на них.

Вже з наведеного бачимо, що завдання одинокого українського щоденника непомірно великі й важкі, такі великі й важкі, що деколи бувають непосильні. А непосильні тому, що від українського щоденника вимагають багато-багато більше від того, що він може і що в силі дати в нинішніх умовинах. Так було зрештою і перед війною. Всеж таки „Діло" старається по змозі задоволити потреби українського громадянства, хоч редакція свідома того, що не вдоволяє тих потреб вповні, бо це переходить її сили.

чому обурені бачив, що до Марії Григоровни він не звернеться. І він таки не звернувся, а забравши емігрантські свої злидні, виїхав до Німеччини. Навмисне наводжу цей епізод, щоб читач міг яскраво уявити собі те болото, яке розвів на Закарпатті поліційний режім. Додайте ще корупцію. Один з переслідуваних емігрантів говорив мені: дайте мені до диспозиції тисяч з три „качок", і мене жадний чорт не зачепить тут до самої смерти. Я похилив голову й міг лише спитати безнадійно: так мало?...

Звичайні обвинувачення українських емігрантів: чужинець; обтяжує п. Воглідала й його посіпак (чим — не зазначується ніколи), без „заместнані", цебто посади; втручається в місцеві політичні справи; підтримує або й ширить іррриденту; більшовик; працює в українських закладах; дописує до місцевих і закордонних протидержавних часописів; ширить українство серед... українців!... І. т. д., і т. д. — все переважно брехливе, вигадане, а коли й не вигадане, то такого характеру, за який ні в одній культурній державі і не подумають переслідувати.

Багато з усього цього чиниться агентами навіть не тому, що такий режім, а просто з нечевя. Країна мала, емігрантів теж не так багато, а поліції аж кишить, — то-ж не вистарчає „роботи", й агенти вигадують її самі. Завитайте як-небудь до детективного відділу п. Воглідала: ви побачите коло десятка молодих, здорових хлопів, що сидять за столами, нічого не зроблять, нудяться, але навіть газети не читають, бо це заняття, очевидно, вище за їх інтелігенцію, — річ ясна, що з нудьги на яку хочеш авантуру підеш, що вгодно вигадаєш, тим більше, що це не розходиться з намірами начальства (переслідування українства у всіх його видах), і не тільки кари за це не буде, а ще й подякують. І всю цю численну зграю мусить оплачувати закарпатське населення, — сплачувати своє ярмо, свої кайдани.

Невже їм так-таки й нема іншої роботи? — спитає здивований читач. — Чейже й на Закарпатті є злодії, розбишаки тощо?... Чому ні? Є їх і там доволі, і цей елемент почуває себе там не зле. А як борються з ним, показує, напр., такий випадок. Цього літа в Ужгороді обікрадено до нитки одну громадянку, жінку інжиніра. Коли її про це повідомили в Невицьке, де вона перебувала з дітьми на літниську, то, прибувши негайно до Ужгороду, вона побігла до дирекції поліції й зробила заяву про злодійство. — „А що-ж злодії покрали у вас?" — питають детективи. — Геть чисто всю мою й дитячу одежу й білизну. — „Ну, то ходіть тепер вулицями, — кажуть їй на це поліціянти, — оглядайте всякого з ніг до голови, і коли пізнаєте на комусь щось із украденого у вас, то негайно покличте когось з нас, а ми вже раду дамо. Більш нічим допомогти вам не можемо". Бідолашна пані Полуектова скільки не нервувалась, скільки не обурювалась, так і пішла ні з чим під сміх агентів.

Цинізм?... Так, цинізм, але в чім його джерело? В тім, що всяка інша робота, крім переслідування вигаданих політичних злочинців, в Ужгородській дирекції поліційній, очевидно, не вважається за роботу, варту уваги поліційного ока. Тому й не диво, що численна компанія поліційних агентів зневеча тільки терроризує добрих людей, а не робить того, що обовязана робити.

Адольф Свобода.

МАЛИЙ ФЕЙЛЄТОН.

Дивна назва.

Впросився я перед місяцем на члена. — Чудачів чоловік — кажу собі — так самотою, треба би вряди-годи з кимсь порозмовляти, довідатись дещо про світ. Но й навчитись. „Чоловік повинен учитись до гробової дошки" — казав бувало мій покійний батько. А я, малий школярик, думав у відповідь: „Гарна перспектива, нема що казати"...

Прийшов я на „Бесіду". Лиш один знайомий, якого я не бачив уже з 40 літ. А решта незнайомі, всі молоді, кажуть: „самі емерити".

— Чому так мало членів? — питаю.

— За велика місячна вкладка: 2 золоті, ще й 50 сот.

— Правда... За це можна купити дві пачки „щоденного" і ще пуделечко гільз. Це 25 крейцарів давньої австрійської валюти... Колись: цілий бохонець хліба!

— Справді, ціни якось не змінились, хіба на збіжеві продукти. Адже за 5 австрійських крейцарів ніхто бохонця хліба не купив, а нині можна його купити... Бо 50 грошів — це давніх 5 крейцарів.

— А платня урядовців і емеритів упала на 28 процент давньої австрійської...

— Мабуть тому в „Бесіді" так мало членів.

А гарний льокаль. Просторі кімнати, ясно освітлені.

— Но, добре — питаю — а де-ж читає наше громадянство часописи?

— Певно дома. Всі передплачують. Або в бюрі, або в трамваю, в каварні, ресторані...

— Таж кажуть, що тепер по всіх каварнях і ресторанах собаки не видко...

— Значить: знають усе і без газет. Та зрештою тепер у світі нішо не діється... Гаґа — [illegible] є щороку. Економічна кріза також. Бюджетові комісії? Та хто там у цьому в силі вязатися?... А коли дають у нас якийсь баль, то запрошення і так присилають до хати.

Довкола довгого стола сидять поважні члени та читають „Діло", „Новий Час", „Неділю", „Український Голос".

— Ну, слава Богу, — думаю — що тих, які не в силі передплачувати своєї преси, є так небагато.

Тиша, як маком сіяв. А в другій, ще гарнішій кімнаті — столики, столики. Довкола них сидять аматори ілюстрацій. Кидають по черзі малі ілюстрації на одну купку, а з другої беруть інші. Це такі самі малюнки, але вічно цікаві, нікому не знудяться. Минає година за годиною, а гості заміняють їх між собою, мовчки, з насолодою, скупчені, як індійські боги.

— Чи довго вони так можуть? — питаю свого сусіда.

Та цей, пірнувши у часопис, тріпнув непрошено коло вуха, якби хотів відогнати осу. Це значило: „Бачите, що читаю"... Одночасно підійшов навшпиньки до другої кімнати зі зеленими столиками такий-же недосвідчено-зелений гість, як я, і пробував спитати:

— Вибачте — — —

Три голоси відповіли йому одночасно:

— „Кібіцен штіль зіцен".

Вбирав я своє пальто тремтючими руками так, немов би виносив в рукаві потайки з цієї кімнати найбільше дорогоцінний предмет. Ніхто й не підвів голови, ні вією не кліпнув. У салі панувала тиша, як у гробниці Фараона.

— І чому це товариство називається „Бесіда"? — думав я всю дорогу.

Може хтось із його членів знає. Але я так і не скажу.

Емерит.

Більшовики приготовляють наступ на Бесарабію!

Румунський ґенерал Драгу, командант армії в Бесарабії, заявив представникам преси, що він має певні докази про приготування до нападу на Бесарабію. На його думку, більшовики тільки ждуть вигідної хвилини, щоби з величезною армією перейти Дністер і відорвати Бесарабію від Румунії. Румунські газети „Адеверул" та інші широко розписуються про цю справу.

Бо завданням щоденника, а до того щоденника поважного, що має впливати на формування прилюдної опінії і бути кожночасним авторитетним її репрезентантом, є не тільки проповідництво, але й поважна, річева інформація. На зміст щоденника, до того одинокого українського щоденника, мусить складатися не тільки політична інформація, не тільки освітлювання і вязання в один льогічний ланцюг усіх політичних подій, але й всестороння інформація з усіх ділянок людського життя. Отже зміст щоденника мусить бути якнайбільш *ріжнородний*. Другим великим і найважнішим завданням щоденника є *своєчасність інформацій*. А дальшим незвичайно важним постулятом для кожної щоденної ґазети є *актуальність матеріялу*. Чи всім тим вимогам відповідає український щоденник? Певно, що ні. Не відповідав перед війною, не відповідає і тепер.

Кожний нарід витворив свій окремий тип преси. Зовсім інший характер має французька преса, інший англійська, наскрізь відмінний німецька, а ще інший американська. Але всі вони мають спільні, вгорі вичислені прикмети: себто своєчасно інформують, стараються давати своїм читачам всесторонній матеріял та пильнують актуальности порушуваних тем.

Щоби зрозуміти важке й незавидне під цим оглядом положення нашої преси, не зашкодилоб навести кілька прикладів з історії розвитку европейської преси. Ось наприклад ще далеко перед війною своєчасність і скорість інформацій довели були до того, що великий німецький пресовий орган „Кельніше Цайтунґ" появлявся аж чотири рази денно і то в точно означених годинах. Подумайте тільки, скільки праці й енерґії, а особливо скільки гроша зїдала така видавнича праця! Але на все те не жалували люди ще перед війною ні вкладу гроша ні праці, бо воно дуже добре виплачувалось. А нині всі великі европейські ґазети мають не тільки своїх кореспондентів по всіх центрах світу, але й винаймають у пошти або уряджують самі цілі телеґрафічні й телефонічні лінії, винаймають для свого вжитку каблі, мають великанські радіоапарати, розпоряджають уже й власними літаками.

А щож ми? Наш щоденник не тільки не розпоряджає літаками й автами, не тільки не має радія, не тільки не має потрібних репортерів, але й від 1919 до 1926 р. не мав свого власного телефону...

Нині комунікаційні засоби розбудовані так, що телеграфічно чи телефонічно передають з місця на місце не тільки короткі інформаційні вісти, але й цілі промови і статті, а наш щоденник не розпоряджає ніякими постійними телефонічними звязками для швидкої, негайної інформації. І коли десь там ще в 1849 р. преса влаштовувала власну голубячу пошту для своєчасности інформацій, то „Діло" у 51-шому році свого істнування появляється майже так само, як появлялось тому 40 чи 50 літ: воно відтяте від світа, а звязане з ним, поминувши кількох кореспондентів, єдино тільки чужинною пресою, яка приносить до Львова всі важніші вісти з опізненням. І „Діло" переповідає ті вісти ще з більшим опізненням...

Майже кожний нарід витворив специяльний рід преси. Галицькі українці мають теж свій специфічний, неподібний до ніякого іншого, тип преси. Преса галицьких українців — це тільки опізнений відгомін того, чим жиє культурний світ, і то відгомін глухий, неповний, мало ріжнородний. Отже наша преса під інформаційним оглядом скидається на мізерію.

Чому воно так? Тому, що наша публика малокультурна, без ніяких майже духових потреб та аспірацій, повна недовіря й упередження до всього, що своє, а до того вся її залежна частина труслива. Наша публика не підтримує, на жаль, української преси. А наслідком цього нарікає на неї, маючи до своєї преси непомірно великі вимоги — і вдоволяється польською, переважно бруковою пресою.

І так ми здавна вертимося у блудному колесі. Публика не підтримує, масово не предплачує і не поширює своєї ґазети, а видавництво працює над поправою, поліпшенням і збільшенням, але по правді ніколи не виходить поза теоретичні міркування й постанови про конче потрібні зміни, бо не має на це грошових засобів.

Таким чином „Діло" по 50 роках свого істнування під редакційно-технічним оглядом небагато ріжниться від того, яким було й у своїх початках, хоч тоді не мало ні своєї друкарні, ні ротаційної машини, ні лінотипів. І це найбільша хиба „Діла". „Живем своїм життям", життям відсталим, млявим, загумінковим, і хоч посуваємося таки вперід, то до справжньої культури наближуємося дуже поволи.

Очевидно, що в слабодухів такий сумний стан родить зневіру. Між у „Ділі" все вірим в краще завтра, віримо, що виростемо з культурного примітивізму і надіємося, що вже небавом осягнемо нині недосяжне, що здобудемо [illegible] око нездобуте, але під одною умовиною [illegible] може бути тільки безупинна праця і безкористне взаїмне довіря. В цій незломній вірі утверджує нас передовсім факт, що ми, нарід [illegible] і попів" перед 1848 р., дійшли в 1918 р. до [illegible] нації, яка ставила перші кроки свого державного будівництва. Тимбільше мусимо вірити [illegible] дійдемо до моменту повної реставрації нашої державности. А тоді доля буде ласкавіша і для нашої національної преси.

Справлення помилок. У вчорашньому фейлєтоні („Діло", ч. 21) випав у 3-ій шпальті [illegible] рядок з долу: „чи то у формі чистого комунізму (сельробізм)"... У четвертій шпальті, 24-ий рядок з долу, перекручено слово: „досвідчені" на „вірені".

Димісія еспанського уряду.

Прімо де Рівера вручив королеві просьбу про димісію цілого кабінету. Димісію приято. Король поручив місію створення нового кабінету Берен-Ґуері. Прімо де Рівера щиро ґратулював Берен-Ґуері з приводу порученої йому місії та розмовляв із ним довше.

Справа шкільництва нац. меншин.

Справа українського університету.

На денному порядку засідання соймової освітньої комісії в пятницю є шість внесень клюбів нац. меншин. Внесення Українського Клюбу в справі оснування українського університету у Львові реферує пос. Хруцький. Є теж внесення Німецького Клюбу в справі шкільництва для німецької меншости в Польщі, внесення пос. Ґрінбаума і тов. з Жид. Клюбу в справі закону про школи з викладовою гебрайською або жидівською мовою для дітей жид. національности. ППС поставила внесення з проєктом про шкільництво для нац. меншин.

Пропав провідник рос. емігрантів.

У Парижі в таємничий спосіб пропав ген. Кутепов, голова союзу бувш. російських військових, один із найдіяльніших представників рос. монархістичної партії. Кутепов вийшов у неділю рано до церкви на богослуження, пізніше на збори бувш. військових, одначе його не бачили ні там, ні сям. Вечером не вернув додому. Праві російські париські ґазети здогадуються, що це може бути новий злочин більшовицьких аґентів.

Виб. ординація до громад 3 воєвідств Сх. Галичини.

Соймова адміністраційна підкомісія ухвалила 28. січня проєкт виб. ординації до *6.000 громад у трьох воєвідствах: тернопільськім, станиславівськім і львівськім.* У львівському вилучено чисто польські повіти. Громадські ради вибиратимуть на основі пропорціональної системи, а в краківськім і в польських повітах львівського воєвідства на основі системи більшости голосів при голосуванні на названа зі застереженням, що наскільки кваліфікована більшість даної громади зажадає (петицією) пропорц. системи, то вибори треба перевести на основі такої системи. Каденція має тревати 4 роки, а нова виб. ординація має обовязувати та вибори мають переводити 4 місяці після оголошення. Референт тієї справи пос. Путек реферував теж проєкт закону про пов. ради. М. і. ухвалили, без огляду на спротив представника уряду, що начальником повітової ради буде одиниця, вибрана тією радою, а начальником пов. виділу буде староста. Всі ті проєкти будуть на пленум комісії в цей четвер.

Смертельний двобій старшин.

У Рівному відбувся двобій між поручником Вл. Загурським і поручником Авт. Зґурським. Від кулі згинув Заґурський. Причини двобою ще не устійнили. Слідство веде окр. суд у Рівнім.

Шибиниця у Львові?

Після 2- денної розправи закінчився у Львові 28. січня процес проти Петра Івахова з Чижикова, що в ночі з 19. на 20. червня м. р. вбив 45-літню вдову Кат. Лучинську. Присяглі 8 гол. потвердили питання в напрямі злочину душегубства, а заперечили питання начеб у критичній хвилі вбийник ділав у стані, що виключає карігідність учинку. На цій підставі трибунал засудив убийника на кару смерти на шибиниці. Оборона внесла касацію. Щойно коли справу розгляне найв. суд наступить рішення долі засудженого.

Бюджетова комісія.

Зредукування дисп. фонду мін-ства внутрішніх, військових і закордонних справ.

Дня 28. січня на засіданні сойм. бюджетової комісії відбулося третє читання бюджету мінства закорд. справ. Відкинули всі поправки, м. і. про привернення 2 міл. зол. на диспозиційний фонд. При бюджеті мін-ства військових справ відкинули всі поправки, а приняли бюджет у стилізації, устійненій в другім читанні. Пос. Косцялковський і уряд внесли, щоби привернути 2 міл. зол. на дисп. фонд. Відкинено внесення на привернення 2 міл. зол. на дисп. фонд. У бюджеті мін-ства справедливости приняли лише одну поправку в ділянці тюремництва. Уряд пропонував привернення скреслених в другому читанні 60.000 зол. з „ріжних особових видатків“. Пос. Розмарін пропонував привернути лише 46 тис. зол. Внесення референта приняли після відкинення урядового внесення. В бюджеті мін-ства промислу та торговлі в звич. доходах на внесення уряду скреслили 600 тис. зол. із параграфу „Оплати від експорту вугілля на підмогу плавби“. У звич. видатках на внесення уряду привернено кілька скреслених в другому читанні квот. У бюджеті мін-ства комунікації в звичайних у надзвичайних видатках відкинули низку поправок пос. Корнецького та дві поправки уряду. Частину поправок узяли назад. В цеміністр скарбу Гродинський прилучився до внесення на відложення голосування про підвишки платні залізничників до найбл. дня, бо годі підвищувати платні зал. працівників, не підвищуючи рівночасно платень інших працівників. Поправку пос. *Целевича* щоби вставити 1 міл. зол. на емеритури для функціонарів українців із часів австрійської служби, взяли назад, після заяви мін. комунікації Кіна, що розпорядок ради мін. управильнить цю справу та що вона буде полагоджена в тому дусі в рямках бюджету. В бюджеті мін-ства освіти приняли внесення уряду підвищити о 100.000 зол. позицію на заг. освітні цілі.

Приняли внесення уряду на збільшення позиції стипендій і засобів на прив. школи й *українські захоронки* о 10.000 зол., а на німецьке нар. шкільництво 15.000. Асиґнували додатково 50 тис. зол. на підмоги для прив. жидівського шкільництва в фахових школах. У бюджеті мін-ства публ. робіт приняли поправку уряду на підвишку помочі на відбудову о 1,709670 зол. Всі інші поправки в тім бюджеті відкинули. В бюджеті мін-ства праці та сусп. опіки приняли поправку, щоби видатки на поміч інвалідів підвищити о 250.000 зол. Крім того переголосували бюджет мін-ства скарбу і мін-ства почт і телеграфів у стилізації другого читання. На цьому закінчили третє читаня.

НОВИНКИ

— **Фотограф Янушевич, вул. Вінцентого Поля ч. 1. (бічна Зеленої), Тел. 5960.** 238 38—?

— **Протитуберкулічна вистава,** влаштована Українським Гігієнічним Товариством у великій салі „Української Бесіди“ (Рутовського 22), продовжена до суботи 1. лютого включно. Повинні її оглянути якнайширші круги українського громадянства, а передовсім шкільна молодь. Вступ за добровільними датками, для шкільної молоді вільний.

— **„Просфора“ в т-ві „Сила“.** Дня 26. січня українське робітниче товариство „Сила“ улаштувало для членів і запрошених гостей святочну „Просфору“, в якій взяло участь до 60 осіб, між ними о. прелат Писецький, о. Д. Садовський і представники преси та ріжних інституцій. Виголошено кілька промов, між якими були промови і робітників: пп. Охримовича і Козицького. На закінчення промовляв о. Каштанюк, після чого піднесено многолітствіє покровителеві „Сили“ митрополитові Шептицькому Свято мало дуже сердечний настрій і лишило добре враження.

— **Матурантам під увагу.** Письменна матура в гімназіях починається дня 4. лютого 1930.

— **Ювилей учительської семинарії в Заліщиках.** Заліщицька учительська семинарія святкує цього року 30-літній ювилей свого істнування. З нагоди ювилею відбудеться в Заліщиках зїзд усіх учителів, що вчились у цій школі, а кількість таких учителів сягає близько 1000 осіб. Як відомо, учительська семинарія в Заліщиках мала завжди найбільшу кількість учнів-українців і виховала чимало добрих працівників на полі шкільництва.

— **Конференція „кресових“ воєводів.** У міністерстві внутрішніх справ закінчилась конференція воєводів зі східних „кресів“. У конференції взяли участь: виленський воєвода Рачкевич, новгородський Бечкович, поліський Крагельський та воєводи або заступники воєводів з Волині і зі Східної Галичини. Предметом нарад були справи політичні і справи відносин на східних „кресах“. Вислід конференції держать у тайні.

— **Лікар згинув в автомобілевій катастрофі.** Львівський лікар д-р Мартин Зельцер (вул. Галицька 21), що довгі роки працював м. ін. у „Народній Лічниці“, виїхав автобусом зі Львова з Самійлом Марфельдом із Рави Руської, який приїхав по д-ра Зельцера, щоби завезти його до хорого братанка рабіна-чудотворця з Белзця, Рокаха. Д-р Зельцер був домашнім лікарем белзького рабіна. Біля зал. стації Камінка Вольська наїхала льокомотива цілою силою на автобус і роздерла його на дві части та розторощила їх зовсім. Льокомотива задержалася щойно кількадесять метрів далі. З трьох пасажирів врятувався лише Марфельд, що був легко ранений. Шофер Швецер лежав на землі, придавлений передньою частю автобусу, а біля нього й д-р Зельцер. Їх тіла годі було навіть добути зпід румовища автобусу. Катастрофа приключилася в шестій год. вечором, а добували тіла зпід розбитого автобусу до год. девятої.

— **Кокаїністи і морфіністи у Львові.** Кокаїна та морфіна — це страшні наркотики, які руйнують людину більше, як алькоголь і ведуть часто до повної утрати інтелектуальних здібностей та утрати волі. Про небезпеку цих наркотиків говорить факт, що Рада Союзу Народів мала окрему нараду у справі поборювання кокаїни і морфіни в европейських краях. Як виявляється, Львів має своїх торговців цими небезпечними наркотиками. Дня 27. І. при вул. Замарстинівській ч. 14 арештовано Гната Радванцера, якого переловлено у хвилині, коли він вприскував дозу морфіни якійсь Марії Гладунівній. Слідство ствердило, що Радванцер на спілку зі шваґром Н. Надлем провадили велику торгівлю кокаїни і морфіни та сами давали інекції цих наркотиків. Стверджено, що одним з постійних клієнтів цих купців був Антін Бринь, який платив щодня за кокаїну і морфіну по 10 золотих, а коли йому неставало грошей, то заставив свою ґардеробу. У звязку з цею справою арештовано також Казимира Хмелевича і фризіера Германа Етінґера з вул. Ягайлонської.

— **Дальші арештування за хабарництво** в дирекції львівських залізниць. Комісар д-р Бурда, що веде слідство в справі хабарницької афери у львівській дирекції залізниць, приказав арештувати: Влад. Вінніцького, ст. залізничого асесора VII. ранги (емеритованого 1. грудня 1929 р.), Пилипа Ґафку і Ґуст. Попа, зал. машиністів. Вінніцький у 1928 р. приняв 6 робітників до зал. варстатів і за це взяв від кожного з них по 200—250 долярів хабарів. Посередниками Вінніцького були Ґафка та Поп.

— **Нагорода за музичні твори.** У Варшаві закінчилось засідання жюрі державної музичної нагороди, на якому першу нагороду призначено Любомірові Ружицькому за оперу „Ерос і Психе“. Нагорода виносить 15.000 золотих. Це вже друга нагорода, признана композиторові; першу нагороду дістав відомий музик Кароль Шимановський.

— **Письменник проти випозичування його творів.** У Копенгазі відбулась судова розправа проти письменника Петра Фрайхена, на якого бібліотекарі внесли скаргу за те, що він на своїх виданих творах поміщує таку замітку: „Цю книжку забороняється випозичати в бібліотеках“. Бібліотекарі твердять, що книжка, куплена бібліотекою в книгарні, стає її приватною власністю і бібліотека має право робити з нею все, що їй хочеться, а письменник Фрайхен зізнавав у суді, що через ці бібліотеки читачі не купують книжок у книгарнях і тому бібліотеки повинні платити письменникам відповідний гонорар, інакше вони не мають права позичати книжки і безплатно використовувати письменників. Суд станув на оборону письменника і в присуді признав, що письменник може зазначити свої застереження щодо випозичування його книжок, таксамо як автори мають право застережень щодо другого накладу чи перекладу. Бібліотекар вніс проти цього присуду рекурс до вищої судової інстанції.

— **Сто літ еміграції до Америки.** Еміграційні реєстри ведуть в Америці ще з 1820 року. Кілько народу переселилося сюди передтим, невідомо, але з того року, значить, за останніх 109 літ прибуло до Америки понад 37 міліонів емігрантів з усіх країн світу, з того приблизно половина з країв Північної і Західної Европи. Аж до 1890 року відтіля приходила вся маса іміграції, зростаючи з року на рік. Близько два міліони еміґрантів до Америки вислала Північна і Західна Европа в одному лише десятиліттю 1861—1870; понад два міліони в слідуючих десятих роках і близько чотири міліони в роках 1881—1890. Щойно від 1881 року починають напливати вже в доволі значному числі іміґранти з Південної, Середущої і Східної Европи — з Італії, Греції, Югославії, Угорщини, Австрії, Румунії й Росії. А за трицять літ 1891—1920, їх прибуло вже збитою масою близько десять міліонів, пять разів стільки що західних і північних европейців. Перші еміґраційні обмеження 1921 р. трохи припинили те переселення, а острий закон 1924 р. знову змінив характер еміграції до Америки. З того року вже тільки половина її приходить з Европи, а в тій половині три четвертини знову з Північної і Західної Европи.

— **Тому 37 літ Гувер заробляв 10 дол. тижнево.** В 1892 р. Герберт Гувер як 17-літній студент заробляв по 10 дол. тижнево в гігієніч. інституті стейту Аркенсо в Литл Рак, а тепер він президентом.

— **Театр у тюрмі.** Дня 2. грудня м. р. у вязниці в Оссинингу, Н. Й., вязні відіграли музичну комедію (комедія із співами і танцями), під заголовком „Добра новина“. На виставі було 700 осіб, багато споза тюрми, які мусіли перейти

груси, заки їх пустили. Тюремна влада боялась, аби сторонні гості не приносили заборонених річей для вязнів. Вязні відіграють цю штуку ще 4 рази для сторонньої публики.

— **Найвищий міст в світі.** Недавно отворено сталевий міст над рікою Аркенсо понад скелистий яр (каньон) біля Каньон Сіті, Колорадо. Міст у висоті 1.200 стіп понад рікою в ярі. Тому цей міст вважають найвищим у світі.

— **9 осіб втратило життя в вогні в Ню Йорку.** Дня 10. грудня м. р. вибух нагло великий вогонь у фільмовій робітні Пате при Парк евеню і 134-тій вулиці в Ню Йорку. В робітні було до 100 осіб. На сцену щойно мали вийти дівчата до співу і танків, а біля сцени вже засіла орхестра до гри, коли нагло вибух вогонь. Кажуть, що вибух спричинило зіпсуття в електричному освітленні. Вогонь був такий наглий і сильний, що все позаймав, а дим дусив людей. 9 осіб обгоріло і подусилось. Було це троє дівчат, які щойно зібрались до виступу в хорі на сцені для фільмової знимки, а решта це робітники. Ранених є понад 30.

— **Новий катальог книжок** на 1930 рік висилає даром бібліотекам Книгарня Наукового Т-ва ім. Шевченка, Львів, Ринок 10. 1318 3-10

— **Італійська Акц. Спілка „Змгальна Асекурація в Триєсті“ „Assicurationi Generali“.** Рік основання 1831. Ґваранційні фонди з кінцем 1928 р. L. 1,.233,428.352·08. При кінці 1928 р. було поліс на життя на суму L. 5.,106,043.901·09. Товариство приймає обезпечення: на життя, від огню, крадежі з вломом, нещасливих випадків і ін. по найнижчих преміях. — Одно з найбільших обезпеченевих товариств на світі.— Дирекції й представництва в усіх більших містах Европи й інших частей світа. — По інформації і з запитами звертатися до своїх представників Assicurationi Generali, Львів, вул. Коперника ч. 3. Український Відділ. Власний дім. 1332 1-1

Новий український шкільний підручник.

Микола Паньчук: **ЛАТИНСЬКІ ВПРАВИ. І. часть. Львів, 1930.** Накладом „Рідної Школи“. З друкарні Видавництва „Неділя“ у Львові.

Рідка в нас і відрадна подія: появився підручник до науки латинської мови, наш із роботи й духа.

Складається з 2 випусків. У першому — читанка, попереджена покажчиком змісту „Вправ“, а закінчена збіркою приповідок. і 2 статейки: одна про те, як учитися латинської мови, а друга про найважніші справи з граматики рідньої мови, що без них годі обійтися при науці латинської мови з отсеї книжки. У другому випуску — словники: один до поодиноких уступів, з граматичними й річевими поясненнями, та 2 поазбучні: латинсько-вкраїнський і вкраїнсько-латинський.

Найбільш інтересна сама читанка: 120 уступів, у тому 35 українських. Прирівнявши її до читанки в старих „Вправах“, бачимо поступ. У методі науки нове те, що коньюґація йде майже разом із деклінацією, що нема розділу між типами коньюґації почавши від „перфектум“ і що всю науку про — „конюнктівус“ зібрано разом у громаді уступів під кінець читанки. Добір тем такий: найбільше їх — як і належиться — зі старосвітської грецько-латинської культури, богато зі світа дитини, себто казки, байки, школярсько-діточий побут (пригоди, забави, святий вечір, святомиколаївська вистава, родинні справи й товариські взаємини), деякі справи з рідньої культури (Малий Тарас, школярський побут у стародавній Україні) і, нарешті раз — 3 оповіданнячка про Ісуса Христа. І складом своїм читанка інтересна: крім кількох річевих уступів усі інші суцільні, найбільше оповідання, часто перетикані розмовою, кілька чистих діяльоґів; деякі посплітані зі собою ґенетично; по богатьох уступах відповідні, влучно й дотепно достосовані до змісту уступів, приповідки. Особливож відзначують читанку образки, в наших підручниках до науки латини невидана річ: першорядний спосіб на те, щоби розбудити зацікавлення до змісту книжки.

Та найбільша прикмета книжки — та ж приваба в її простій і щирій мові.

Автор не жалував труду, стараючись дати нашій ґімназійній молоді як найкращу книжку, що може рівнятися з чужими; а видавництво вивінувало її, як слід. Через те й вийшов солідний підручник, і можна мати оправдану надію, що він зробить добре ту службу, яку призначив йому автор і якої жде від нього рідна школа.

Назар Йосафат

Ціни набілу у Львові.

„Маслосоюз“ платить кооперативам дня 28. січня: масло десерове, пріма, солене, експортове, 1 кг. 5·20 зол., масло десерове пріма, несолене 1 кг. 5 золотих; 1 л. молока 34 сотики; 1 л. сметани, 1·70 золотого.

✝ ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ.

17. січня 1930 р. в Кремянці помер на сухоти учитель української ґімназії **Василь Пилипович Кавун.** У похоронах узяли участь широкі круги українського кремянецького громадянства та всі українські інституції й організації: Дирекція української ґімназії, Повітове Т-во Просвіта, Філія „Союзу Українок“, Споживче Т-во „Український Кооператив“, Кооперативний Банк, Союз Кооперативних Товариств Кремянецького повіту й Учителі духовної Семинарії. Похоронам проводили оо. Митрофорний Протоієрей М. Тучемський, Протоієрей Н. Данилевич, Протоієрей Ф. Подлявський, о. Ф. Ковалевський та о. І. Давидович. В. Й. П.! 1359 1-1

ОГОЛОШЕННЯ

Театри.

Великий Міський Театр:

Середа, 29. січня, год. 7·30 вечором „Гріх“ (гостинний виступ Малицької, Венгерка і Савана).

Малий Міський Театр:

Середа, 29. січня, год. 7·30 вечором „Міреле Ефрос“. (Знижені ціни).

Четвер, 30. січня, год. 7·30 вечором „Міреле Ефрос“. (Знижені ціни)

Театр ревії „Гонг“ — в салі кіна „Кольосей“:

Середа, 29. I., „Рапацька в Гонгу“. Дві вистави; год. 7·30 і 9·30.

Четвер, 30. I., „Рапацька в Гонгу“. Дві вистави: год. 7·30 і 9·30.

Ціни знижені.

Кіна.

АПОЛЬО: Звукова фільма „Співаючий мітун“.

КАСІНО: Предивна брехня Ніни Петровни (Бриґіда Гельм).

КОЛЬОСЕИ: Двобій в літаку (Том Мікс)

ЛЕВ: Любовний шепіт ночі (Ліді Даговер).

МАРУСЕНЬКА: Ґраф Монте Хрісто Пімста графа Монте Хрісто (обі серії разом).

ОАЗА: Жінка в тигровім плащі Пат і Паташон в Альпах.

ПАЛЯС: Звукова фільма: Корабель комедіянтів (Лявра ля Пляните).

ПАН: Маски Ерв на Райнера.

ПАСАЖ: Чи Едді Польо провинився?

ПРОМІНЬ: Чародій (Рекс Бел).

СІНЛЕВЕ: Чия є моя жінка? Ніч у Йошіварі.

ФАТАМОРГАНА: Місто кохання (Іван Петрович).

ХИМЕРА: Залюблений небіщик (Ой, та весна!).

УТІХА: Сурми кохання (Мейрі Фільбин, Дж. Берімур, Дон Альварадо).

Програма радіо.

Четвер 30. I. 1930

Варшава (1411,7) Цілий день трансмісія з Катовиць. **Гельсінгфорс** (221,4) 10·00 Концерт композитора Лявіп. **Ляйпціґ** (259) 21·15 Сучасні скандинавські пісні. **Братислава** (279) 16·30 Французька музика. **Талін** (296) 18·30 Військовий концерт. **Льондон** (356,3) 13·00 Солісти. **Берлін** (418) 16·30 Концерт солістів. **Стокгольм** (436) 19·50 Концерт солістів. **Рим** (441) 13·00 Радіоквінтет. **Лянгенберг** (473) 12·30 Механічна музика. **Прага** (487) 20·00 Концерт. **Міляно** (501) 20·45 Комедія. **Брюссель** (509) 19·30 Ґрамофонові плити. **Відень** (516,3) 5·30 Орхестра Гуммера. **Рига** (525) 19·03 Еспанський вечір. **Будапешт** (550) 17·40 Військова орхестра. **Москва** (825) 15·30 Оперова музика. **Ковно** (1935) 20·40 Концерт. **Ленінград** (1000) 16·30 Твори молодих композиторів. **Харків** (1304) 15·30 Українська і російська музика. **Париж** (1725) 16·45 Танкова музика.

Пятниця 31. I. 1930.

Варшава (1411,7) 17·45 Концерт мандолінистів. **Гельсінґфорс** (221,4) 19·35 Радіорхестра і солісти. **Ляйпціґ** (259) 16·30 Квартет Дамена. **Талін** (296) 18·00 Концерт. **Льондон** (356,3) 21·00 Симфонічний концерт. **Берлін** (418) 18·0 Програма для молоді. **Стокгольм** (436) 20·00 Концерт. **Рим** (441) 21·02 „Чар Вальса“ Штравса. **Лянґенберг** (473) Пісні, вальси і оперетки. **Прага** (487) 20·15 Кантата Баха. **Міляно** (501) 20·30 Симфонічний концерт. **Брюссель** (509) 21·15 Концерт. **Відень** (516,3) 16·45 Академія. **Рига** (525) 19·03 Оперетка. **Будапешт** (550) 20·30 Концерт орхестри. **Москва** (825) 19·30 Симфонічний концерт. **Ленінград** (1000) 16·30 Російська орхестра **Харків** (1304) 18·30 Трансмісія. **Париж** (1725) 20·20 Ґрамофонові плити.

За редакцію відповідає Олександер Костик. Видає Видавнича Спілка „Діло“ З друкарні Видавничої Спілки „Діло“, Львів, Ринок ч. 10.

Безплатний додаток до „Діла".

ЗВІТ

Управи Національного Музею у Львові за 1929 рік.

Внутрішня праця. — Приріст. — Виставки. — Відвідувачі.

Згідно з наміченим у звіті 1928 р. пляном наукової праці музею — протягом 1929 р. ведено дальше систематизацію музейних предметів у поодиноких відділах. Кожний предмет дістав свою картку рухомого катальоґу з точним науковим описом і по можности був зарисований на цій картці у рубриці „вигляд". Таким способом провірено, усистематизовано і науково описано 4363 предмети, на що потрачено біля 1000 годин праці вартости 1800 зол. Ця наукова систематизація усього музейного майна в предметах потребує яких сім літ і дасть змогу повести живу наукову роботу, належно доповнити зібране й виступити на майбутніх поширених виставках з прекрасним образом культурно-національного життя Галицької Землі напротязі тьми віків.

Приріст 2754 предметів був обнятий 981 числом книги впливів (до 28040 включно). Важнішими предметами були: серед стародруків дуже рідкі і значно повніші за інші примірники: Манор — Вельке зьверцядло 1621 р. і Сиреньошів — Зельнік 1613 р. Ще більшою окрасою відділу стародруків є повні і гарно заховані: Людольфус — Грамматіка руссіка Оксонії 1696 р. і Бопланів — Опис України 1661 р. і йогож 4 карти України. Відділ рукописів збогатився уривком пергаментного евангелія початку XIV віку. Архів одержав 132 листи Саломеї Крушельницької до Михайла Павлика, цінний прекрасний матеріял переживань і поглядів артистки на мистецтво і життя. Одержані 4 пакети актів секретаріяту ЗУНР 1919 р. будуть предметом осібної праці після викінчення чергових занять при актах зі старшої доби.

Відділ монет одержав 24 срібні дірґеми з Грабівця біля Богородчан, а відділ золотарства збогатився гарною ренесансовою срібною лямпадою львівської роботи XVII в. Дуже цінним надбанням збогатився відділ ікон, серед яких є 44 прекрасно захованих дощатих ікон XVI в. і 17 дорогоцінних полотен початку XVII віку.

Дальша чергова праця співробітника музею Михайла Драгана в його систематичних дослідах бойківського будівництва дала музеєві 88 знимок і 51 таблиць рисунків з церков Старосамбірщини, Лісчини і Самбірського Підгіря, які придбано для збірок музею з фондів допомоги М-ства Освіти. З фондів музею придбано дуже інтересний краєвид кисти Петра Холодного і два образи Дядинюка. Від артиста-маляри Івана Труша одержано три образи на египетські мотиви. До цього-ж відділу новітнього мистецтва належить ще приріст 123 образів з життя У. С. С. і війни 1914—17 рр.

З огляду на велику скількість праці по внутрішній систематизації музейних відділів і нового приросту, та звязаною із цим чисто науковою працею над майбутньою видавничою діяльністю можна було протягом 1929 року присвятити менше уваги виставкам. Після зачинення у квітні виставки У.С.С. уладжено виставку найцінніших (50) грамот і актів Архиву греко-галицької Митрополії і Капітули, відзисканих Управою музею із Ленінграду. Виставкою цією завершено предвиджені прелімінарною умовою формальности передачі й перенятя цих предметів і після її зачинення одержано повну абсолюторію від власника архиву (Діло 1929 ч. 177). Друга з черги виставка була присвячена переглядові творів новітнього мистецтва, що є власністю музею. Виставку цю впорядкував М. Драган зі 120 чисел. — Третю виставу влаштувала „Просвіта" із своїх видань за 60 літ існування.

Усі ті виставки відвідало 1200 осіб, що заплатили за вступ 498.10 зол., а на уладження виставок і на чищення після кожної виставки видано яких 400 зол. У науковій робітні перебувало протягом року рівно 100 осіб, яким було видано для наукового досліду 258 предметів. Між цими працівниками було 12 учнів україністичного семінаря проф. Янова, в чому слід добачати корисний обяв для майбутнього розвитку вищої національної освіти. Інші гості наукової робітні приходили переважно для використання архивних матеріялів, особливо збірки актів і матеріялів О. Митрополита по історії церкви, та для користання з книгозбірні візанто-словянського іконопису.

Видання і участь Нац. Музею у конгресах.

Видана наприкінці 1928 року книжка про галицький іконопис XV—XVI в. була доповнена переробленим німецьким текстом. Таким робом оживлено значно заграничний книгарський рух цими виданнями і приготовлено попит на великий альбом „Ікони Галицької України XV—XVI в.", що появився на книгарському ринкові на початку серпня з текстом українським і німецьким. Оба попередні видання настільки приготовили ґрунт для прихильного приняття нового, присвяченого гал.-укр. іконі, що до кінця 1929 р. продано 112 альбомів, з того половину заграницю. З огляду на невеликий наклад 300 примірників, осягнено рекордову цифру поширення музейних видань. Наукові фахівці та любителі музейних видань дали ще окремо вислови признання за останні три книжки.

Управа Музею продовжувала підготовляти нове видання, що обійме деяку суцільну частку нашого давнього культурно-національного життя. А що підготовка видань залежить від вивчення і належного доповнення поодиноких відділів, то на це довелося видати з видавничого фонду біля 5500 зол., себто усю ріжницю між доходами і видатками, яка була призначена на покриття деякої частини видавничих зобовязань. Найближче видання Н. М. обійме опис давніх кириличних рукописів числом 1000, з чого залишилось ще 350 неописаних вповні. План видання передбачує викінчення цієї праці враз із друком до 1931 року включно.

Поширення видань музею залежить також від особистих звязків управи на ширшому терені міжнародних взаємин. Тому директор музею приняв дуже радо запросини до діяльної участи в І-ому конгресі словянознавців у Празі. Згідно з бажанням Конгресового Комітету він мав дати ілюстровану світлинами доповідь про „Спільні основи розвитку українського письменства і мистецтва". Через недугу доповідника, це не сталося, а доповідь, належно ілюстрована появиться осібною статтею.

Завдяки допомозі Д-ту науки М-ства Освіти в квоті 1200 зол., виданій спеціяльно на участь директора Нац. Музею в І. міжнародньому Конгресі бібліотек і бібліографії в Римі, удалося не тільки поширити науковий світогляд і досвід Управи Музею, але й увійти в нові звязки з представниками міжнародньої науки. До поданих директором Н. М. звітів з діяльности цього конгресу (гл. „Діло" 1929 р. чч. 140, 144, 155) належить додати ще вістку про кінцеву ухвалу цього конгресу.

На кінцевому зібранні членів конгресу у Венеції вирішено про необхідність організації місцевих союзів національних наукових діячів, книгозбірень і архивів, які в майбутньому мали б висилати до міжнародного союзу усіх книгозбірень і книгознавців своїх представників та взяти участь в організації ІІ-го всесвітнього конгресу. Наукові робітники українських книгозбірень і музеїв у Львові за ініціятивою директора Нац. Муз., одинокого українського учасника цього конгресу, приняли вже начерк статута „Союза українських наукових робітників книгозбірень, архивів і музеїв у Польщі", і тому можна надіятись, що в скорому часі це нове фахове українське товариство почне свою статутарну діяльність. А що від мая 1929 р. вже істнує у Львові товариство українських книголюбів, то можна сподіватися, що в працях найближчого всесвітнього конгресу бібліотек і бібліографів візьме участь належно організоване представництво українських книгозбірень і фахового книгознавства.

Вивчання людового мистецтва.

Директор Нац. Музею, як член міжнародного комітету для вивчення людового мистецтва, організував від цього комітету український національний комітет з членів Етнографічної Комісії Н. Т. і Ш. Найближчим завданням цього К-ту є підготовка до 2-го міжнародного конгресу людового мистецтва, що буде в жовтні 1930 р. Головною темою цього зїзду є взаємини між „національним" — первісним самобутнім і „інтернаціональним" — перенятим, мандрівним. — Пісня, музика, танець, одяг, мешкання, посуда; всі роди людового здібництва і виробництва — у звязкові із історичним ходом культурних епох і стилів — ось головні напрямні спільної наукової праці майбутніх учасників українців у цьому конгресові.

Хоча в даних умовинах нашого життя є мало виглядів на підготовку і згуртування потрібного числа дослідників для суцільного вивчення поодиноких ділянок українського людового мистецтва, то всетаки годі не глядіти без віри в майбутній успіх поважних зусиль укр. науки у цій ділянці.

Через дотеперішню неорганізованість наукової праці над людовим мистецтвом у нас і через брак суцільної збірки предметів сучасного людового побуту годі було виступити на міжнародній червневій виставці людового мистецтва в Брюсселі, до участи в якій музей дістав гарячі запросини. У звязку із цим Управа музею мусить уже в найближчому часі скласти відділ рухомої виставки предметів українського людового побуту, яким можна булоб обсилати міжнародні виставки. На це доведеться напротязі кількох літ вставляти поважні квоти в музейний бюджет, та просити громадян за постійну память про необхідність самої живої помочі у цій справі. Особливо видатну поміч можуть тут оказати світливці, мистці і рисівники. Тим-то директор Н. М. звертався з дуже гарячим проханням до груп пластунів і рисівників-студентів політехніки з Т-ва „Основа", що відвідали музей і до учнів О. Новаківського на їхній виставці — зарисовувати і висвітлювати найдрібніші вияви несвідомої і свідомої мистецької творчости люду, з якими стрічаємося на полях у виді „страхопудів", у придорожних хрестах і капличках, на цвинтарях, у загородах, обійстях, нутрах хат, церквах...

Рівнож справа фільмування поодиноких частин людового побуту була предметом пильної уваги. Окремо поручено Евгенові Пеленському, магістрантові гум. відділу, скласти точну бібліографію укр. людового театру в звязку з народнім побутом. А всі отсі заходи Управи Н. М. були підготовкою до участи у міжнародній виставі людового мистецтва, що має бути 1934 р. у Берні.

Про міжнародню вагу збірок людового мистецтва Н. М., особливо його килимів, свідчить найкраще признання не тільки широких кругів але й знавців-любителів, з якими стрічаються килими фірм, виконані по музейним зразкам і вказівкам. Ось тут належить ствердити живі познаки впливу Н. М. на формування дійсно мистецького смаку в широких колах суспільности. Для прикладу вкажемо на прекрасний чорний килим О. Шепаровичевої (Н. Х. 12. ст. 7) і сірий Пецольд-Давидової у Львові, зелений і синьо-жовтий Ірини Лянкошівни у Кракові та жовтий СС. Василіянок, що їх відроблено по акварельним рисункам, виконаним у Н. М. Рівнож дещо дали збірки Н. М. для прекрасних батіков Марійки Бачинської. Про звязок мальовила П. Холодного в Семинарії та давніх покійного Сосенка і М. Бойчука — з музейним матеріялом, буде мова на іншому місці.

Консервація памяток давнього мистецтва.

У музею є велика сила ікон і поліхромованої різьби, що вимагають негайної опіки фахового консерватора. Що-року доводиться переглядати яких 600 ікон і різьб, зложених по музейних закамарках і виділяти партії для постепенного консервування і вивчання. Успішність цих заходів спиняється завсіди задля недостачі відповідної реставраційної робітні з добрим світлом і помічними приміщеннями, де можна би було магазинувати по ступням самої консервації увесь музейний матеріял, та мати його постійно на оці. Розбудова намічає вповні вдоволяючу розвязку цього преважного музейного завдання.

Покищо реставраційна робітня находиться у найяснішій салі новітнього мистецтва, а склади ікон у трьох менших салях партеру, чоти-

рьох великих приміщеннях сутерен та на гориці. Брак допливу повітря і світла у закамарках та постійна струя атмосферичної вогкости на гориці — тільки збільшують чулість запертих предметів на всяку вогкість. Через те повільно підточуються рештки колишньої цупкости тла ікон і міці самого матеріялу. Що нагло не пропало, те готово в таких умовах стліти повільною смертю на прах.

Тим-то найбільшою ще передвоєнною журою Управи Музею є сонішний просторий склад. Інакше при річному допливі біля 60 ікон і 20 різьб, що вимагають опіки консерватора, може статися — що до ікон запертих по складах інколи не вдасться дійти. Це припущення основується на цьогорічному досвідові. На 45 предметів, що перебували в консерваційній робітні у Ярослави Музикової (8) і Софії Парацукової (37), тільки 6 були взяті зі складів, решта-ж із приросту. Значить — за сто літ булаб завершена консервація решти зібраних 600 памяток нашого культурно-національного життя.

Видаток на консервацію 1311 зол. вчасти був покритий допомогою М-ва Освіти в квоті 750 зл.

Окремо вела Управа Музею консервацію іконостасу 1680 р. у Волиці Деревлянській, на що за її заходами від 1926 р. одержано через Консерваторський Уряд 500 зол. Цьому дійсно прекрасному памятникові малярства і різьби грозила повна заглада, бо ґрунт став сипатися і відпадати від дощок. У вересні вже законсервовано нижчий ряд і празники, остало ще зняти верх і законсервувати решту до хреста. — Рівнож у м. р. остаточно закріплено давні випадини і випуклини на нижніх частях Богородчанського іконостасу. На цьому памятнику позістали ще на одежах Апостолів сліди дуже грубої перемальовки, мабуть XIX—XX вв. Цю перемальовку доведеться після належного просвітлення зняти і цим робом остаточно виявити первісне обличча памятника.

Директор музею, як член Воєвідської і мішаної Ординаріятської Комісії по консервації памяток давнини на основі особистих помічень, зарисівок і знимок співробітника музею Михайла Драгана дав свою згоду на розбір церков у Суходолі, Молотові, Лонях та умовну згоду в справі розбору церков у Скориках, Курниках і Тучапах. З огляду на брак належних знимок і фахово-точних зарисівок не можна було оректи в справі церков у Скваряві, Чистилові, Лужках біля Долини і Зарубинцях біля Скалату. Про спосіб поступовання в справах консервації церков була ясна інформація у звіті за 1928 рік ст. 8—9. Тут слід додати, що обміри церкви і зарисівку пляну поземого і перерізу мусить виконати фаховий дослідник історії церковного будівництва, бо звичайні рисунки архитектів, виконані здебільшого „на око“, завсіди є неточні і зовсім непригідні для архивно-наукових цілей.

Національний Музей і Велика Україна.

На свято 65-літніх роковин народин Михайла Коцюбинського післано Винницькому К-тові від Президії Кураторії і Дирекції Н. Музею привітне письмо. XXX-ліття Українського Історичного ім. Шевченка у Київі Музею вшановано письмом від співробітників музею.

На офіціяльне замовлення з Консуляту СРСР були копіовані з архиву Павлика листи Ганни Барвінок (114) і Лесі Українки (64), та зредаговано „Показчик до переписки Мих. Драгоманова з Мих. Павликом“ по карточкам Павлика до семи томів листування 1875—1895 р. Кожне виконане замовлення — після подрібної перевірки копій з оригіналами музею — передавано власникові замовлення. Рівнож через Консулят СРСР у Львові, що виконує тут — і чинности ВОКС-у та Культзвязку — довелося посилати книжки Всенародній Б-ці України в Київі в заміну за одержану від неї скриню книжок. — Післані прямо через спедитора у Москву і Харків дві скрині закуплених видань музею — були задержані на пограничних стаціях аж до хвилини внеднання через Консулят дозволу на ввіз цих видань у Радянщину. — На предложення Конкурсного Комітету Головнауки Нар. Ком. Освіти директор музею дав рецензію на праці Попова про давнє українське граверство.

В часі проїзду через Львів представника Культзвязку П. Мазуренка була обширна розмова про виставку праць Петрицького в Н. М. і про мандрівну виставу зразкових творів галицьких мистців XIX—XX вв. по важнішим місцям України. Підчас відвідин нар. ком-ра Освіти П. Скрипника було видвигнуте питання про участь України в майбутній виставі людового мистецтва 1934 р. і про необхідність обміну виставочним матеріялом людового мистецтва, та про вивінування наукових музеїв українським матеріялом із музейних фондів Радянщини. На підставі одержаних інформацій принціпіяльних перепон для прихильного поладнання цих справ немає, тільки вибір і переняття матеріялу на ріжних місцях, та обєднання його в одну посилку — вимагалоб довгого і коштовного побуту в Чернигові, Київі, Полтаві, Ростові, на Кубані, Дніпропетровську, Миколаєві, Одесі, Винниці, Житомирі і Камянці... Проте не слід відмовлятися від надії дістати дещо дорогоцінного українського матеріялу з цих ріжних далеких містин. Немає також причини зрікатись надії, що ведена Управою Н. М. від 1927 р. справа видачі музейного добра, неперейнятого нами наприкінці 1917 р. з Москви, буде всетаки для українського музейництва корисно поладнана.

Напротязі 1930 р. будуть для потреб української науки копіовані невидані Павликом листи і твори Драгоманова, та листи ріжних людей до нього. Порядкує цей матеріял д-р Марія Фуртак-Деркачева.

Управі Музею на початку 1929 р. предложено коштом 7500 зол. оживити загальне зацікавлення чужини памятками української культури, зібраними у Національному Музею. На цей видаток готівкою мав Директор Н. М. дати свою згоду і доставити текст на 32 ст. лекс. 8-ки та знимок з найкращих частин збірок на 16 ст. По дотеперішнім обчисленням і видавничим досвідам Управи Музею за таку готівку можна вже видати поважну, добре ілюстровану книжку про українське мистецтво. Тймто за спільною ухвалою усіх наукових співробітників Н. М. була дана відмова на видаток громадського гроша у чужі руки, на рекляму памяток і творів української культури, які вже стали предметом міжнародного наукового обороту.

Самій Управі Музею залежало дуже на тому, щоби мати ясний образ становища укр. преси до справ музейництва і духової культури у минулому. Осягнено це показчиком статтей „Діла“ з мистецтва, літератури, фолькльору і музейництва, складеним стипендистами Н. М. — Б. Кравцівим, С. Охримовичем і Є. Ю. Пеленським (гл. „Діло“ ч. 1. 1929 р. п. з. „Цінна праця“).

Запрошеним співробітникам укр. газет вияснювано музейні справи, щоби цим робом викликати поважне, основане на прихильности, добрій волі і на дійсному знанні справи, відношення суспільности до музею. — Правда, і вповні річеві вияснення Управи Музею не завсіди вдоволяли представників суспільної думки, не завсіди доходили до їх слухів — хоча як голосними вони були, та при всій своїй яскравій очевидности не завсіди вражали вони зір представників суспільности. І ось з приводу ясно поставленого у звіті Н. М. за 1928 р. питання про необхідність розбудови музею — протягом 29 р. не появилася ані одна річева стаття в українських часописах. Політичні представники укр. народу виявили своє зацікавлення Музеєм при нагоді відвідин послів Остапа Луцького і Михайла Струтинського, що з видимим зацікавленням знайомилися в діяльністю і потребами установи. Офіціяльно відвідав Музей і білоруський посол Яремич, який палав радісним захопленням на вид збірок. Обовязково відвідували музей, навіть у часі переїзду через Львів громадяни Великої України; неофіціяльно і офіціяльно являлися в музею також представники уряду Р. П.

І всі оті відвідини ставали джерелом глибших міжкультурних взаємин. Та взаємин таких не вдалося ще встановити між музеєм і тими представниками укр. громадянства, що звикли думати тільки матеріяльними категоріями, що життя бачать тільки зовні, в рямках заспокоєння буденних турбот.

До таких явищ неприхильности до справ музею належить між іншим зачислити недобір музейних домів. Завдяки постійній неплатности мистецькою школою О. Новаківського місячного комірного, їх довг виріс до квоти 6048 зол., а з вини двох інших комірників до другої квоти 1400 зол. Навіть дуже засібні установи не моглиб успішно працювати при постійному обкроюванню їх оборотової дохідности на повну одну третину прелімінарного бюджету, чим для Н. М. була в 1929 р. сума 7448 зол. залеглостей згаданих комірників. Ця недоплата була тимбільше болючою, що довелося приступити до основної направи дахів комірних домів коштом 1000 зол. готівки, а весною 1930 р. доведеться значним вкладом готівки основно провірити каналізацію комірних домів і злучити її з сіттю нових міських каналів. — Проте, хоч якими маловажними можуть здаватися декому справи і потреби музею, Управа Н. Музею зі щирим вдоволенням стверджує ось тут, що протягом 1929 року виявилися серед широких кругів суспільства ясні ознаки глибшого зрозуміння великих завдань і звязаних з тим потреб музею.

Питання про розбудову Національного Музею.

На одному із своїх засідань 1929 р. Кураторія Н. М. принціпово погодилася з необхідністю розвязки питання про розбудову. На згадку в звіті Управи за 1928 рік про необхідність розбудови музею — протягом 1929 р. вплинули ось такі пожертви: по долярів 100 — Д. В. Богомолова, Пол. Пред. СРСР у Варшаві і Укр. Національного Союзу в Ню Джерзі, дол. 40 — Михайла Солтиса, по дол. 5 — Обєднання і Осипа Кочана, дол. 3.— о. мітрата Базюка, дол. 2.— Панька Костюка, по дол. 1.— пок. о. Івана Рудовича, П. Чучмая і д-ра В. Касіяна; в золотих дали: 200 — д-р М. Паньчишин, 102.— Питомці Духовного Семінаря, по 50.— о. М. Лаба і нотар І. Раставецький, 25.— нот. Строцький Сидір і архимандрит Полікарп Сікорський, 20.— нот. В. Левицький і Краєве Т-во Кредитове, 15.— нот. М. Мочульський, 10.— М. Малицька, д-р М. Волошин, д-р І. Маковський, нот. Р. Заячківський, нот. Мих. Татух, суд. Б. Грабовенський, директор А. Андрохович і д-р М. Шухевич; по 5.— золотих проф. Н. Даниш, о. д-р І. Бучко, нот. Т. Будзиновський, учитель О. Козловський, д-р І. Калин, Я. Левицький, Микола Стронський, д-р В. Шараневич, Міщанська Бесіда, Монастир Василіян у Гошові, д-р Е. Грицак, о. П. Коцюбинський, інж. Деревянко з Кракова, д-р Б. Загайкевич і д-р Я. Пастернак; 4 зол. нотар В. Дякон; 2.50 зол. о. Н. Коропась, по 2 зол. проф. І. Огієнко, о. Данило Бодревич; 1 зол. д-р Касіян і 0.50 М. Галібей.

Незалежно від ходу самочинних складок на розбудову Музею Управа Н. М. протягом осени 1929 р. поробила всі заходи, щоби створити постійне громадянське тіло, якомуб ідея розбудови була не чужою. Цей організм міг зародитися тільки між людьми, що віддавна були тісно звязані з Національним Музеєм. Таким чином повстав під проводом Ехископа Никити Будки і при діяльній участи у підготовчих працях Епископа Івана Бучка, Мітрата Олекси Базюка, д-ра Евгена Гвоздецького і підписаного — ініціятивний Комітет. Заклик цього Комітету до громадян-українців ушанувати XXX-ліття владицтва О. Митрополита Андрея Шептицького на Митрополичім Престолі діяльною участю всього українського громадянства у складках на розбудову Наіцонального Музею в його XXX-ліття — рішила Кураторія Н. М. на засіданні 22 грудня вповні приняти і підписати. Під цим закликом поклали свої підписи усі представники культурно-національного життя Галицької України. А високодостойний Ювилят на вістку про заснования ювилейного „Громадянського Комітету розбудови Національного Музею“ відповів слідуючими стрічками: **„Щасть Боже у розпочатому трудному ділі складок! Вірю в будуччину Музею, бо виджу його заслуги і велику задачу до сповнення. † Андрей“.**

Львів 9. січня 1930 р.

Директор Національного Музею
Іларіон Свенціцький.

Накладом Національного Музею у Львові.

З друкарні Вид. С-ки „Діло“, Львів, Галиц...